

Jaarlijks gesprek ambtelijk werk

Een handreiking ten dienste van het gesprek tussen kerkenraad en predikant

De generale synode van 2010 besloot na bespreking van het rapport van de vertrouwenscommissie (VCP) dringend aan te bevelen, dat er een jaarlijks gesprek plaats vindt over het wederzijds functioneren van kerkenraad en predikant.

Vervolgens besloot de generale synode om de VCP op te dragen voor dit gesprek een handreiking op te stellen en deze aan te bieden aan de generale synode van 2013.

Nadere duiding van de opdracht

Deze besluiten geven met twee woorden een zekere beperking aan. Er is sprake van een jaarlijks gesprek en van een handreiking. Een derde woord dat opvalt is het woord functioneren: dat geeft de aard en doelstelling van het gesprek aan.

De aanduiding ‘jaarlijks’ bedoelt natuurlijk niet dat het beoogde gesprek het enige contact ter zake zal zijn tussen kerkenraad en predikant, maar wel dat het goed is om op een vaste tijd met elkaar over het functioneren te spreken en zo te voorkomen dat dit helemaal achterwege zou blijven. Het is ook denkbaar dat er frequenter gesprekken plaatsvinden binnen de kerkenraad of namens deze door een begeleidingscommissie ten einde de predikant een zeker klankbord te bieden voor de reflectie op zijn ambtswerk.

De aanduiding ‘handreiking’ maakt duidelijk dat het niet gaat om een gedetailleerde vraagstelling, maar om benoeming van een kader voor een dergelijk gesprek en van de onderwerpen die daarin minstens een plaats dienen te hebben, alsmede hoe die onderwerpen op een goede manier aan de orde kunnen komen.

De aard van het gesprek

De woorden waarmee de opdracht van de synode wordt aangegeven zouden aanleiding kunnen zijn om te spreken van een functioneringsgesprek. Toch is het, gezien de bijzondere relatie tussen kerkenraad en predikant, beter een andere naam te kiezen. Het lijkt goed om te spreken van een Jaarlijks Gesprek Ambtelijk Werk.

Ook in andere kerken is en wordt nagedacht over de vorm en inhoud van een dergelijk gesprek, maar ook daar zijn deze dingen nog volop in ontwikkeling. Van de gegevens die daar beschikbaar zijn, heeft de VCP kennis genomen en, voor zover passend in de situatie van de CGK, dankbaar gebruik gemaakt. Van een enkele kerkenraad ontving de VCP een exemplaar van de handleiding die daar gebruikt wordt. Met waardering is daar kennis van genomen. De VCP heeft haar uitgangspunt genomen in de formulieren voor de bevestiging van ambtsdragers en een passage uit de conceptberoepsbrief.

Het gaat dan om twee elementen:

- de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de ambtsdragers voor elkaars werk;
- de toezegging van de kerkenraad aan de predikant: ‘Zijnerzijds zegt de kerkenraad u toe, onder biddend opzien tot de Here, u in broederlijke trouw en in gemeenschap des geestes terzijde te staan en met u de gemeente des Heren aan deze plaats te weiden.’

Voorwaarden voor en vorm van het gesprek

Het zal duidelijk zijn dat een en ander zorgvuldigheid vraagt. Dikwijls is het niet goed

werkbaar om met de gehele kerkenraad zo'n gesprek te voeren. Met zorgvuldigheid zal bezien moeten worden welke personen het meest geschikt zijn om deze taak te verrichten.

Het gesprek moet plaatsvinden in een veilige situatie, waarin de predikant vrij moet zijn om alles te kunnen noemen in openheid en vertrouwelijkheid.

Het lijkt goed om een commissie van maximaal drie mensen te benoemen die het gesprek met de predikant zullen voeren. Twee van de leden zullen kerkenraadslid zijn.

Een derde lid kan door de predikant worden voorgedragen (dat kan iemand van buiten de kerkenraad en wellicht zelfs van buiten de gemeente zijn, maar wel iemand die belijdend lid van onze kerken is en bij wie de vertrouwelijkheid van de gesprekken veilig is).

Er zal regelmaat moeten zijn, jaarlijks is het minimum.

Eén van de leden zal als samenroeper worden aan gewezen.

Minimaal zes weken van tevoren zal een tijdstip voor het gesprek bekend moeten zijn. De agendapunten zullen vier weken van tevoren bekend moeten zijn.

Er zullen bepaalde vaste onderdelen zijn, maar het is ook mogelijk dat specifieke vragen of gesprekspunten die bij de kerkenraad en/of de predikant leven ingebracht worden bij de commissie, die de genoemde zaken zal moeten wegen.

Nadrukkelijk zal ook gesproken moeten worden over de waardering voor het werk van de predikant.

Van het gesprek zal een verslag gemaakt worden voor de kerkenraad. Dit verslag zal de instemming van zowel de commissie als van de predikant moeten hebben. Zaken die in vertrouwen genoemd zijn, dienen uiteraard ook vertrouwelijk te blijven

Inhoud van het gesprek

Het accent moet liggen op het functioneren, zonder dat het gesprek het karakter krijgt van een beoordelingsgesprek.

Concrete zaken die besproken kunnen worden zijn mede afhankelijk van de situatie in de gemeente. Bij voorbeeld:

Is er een visie en beleidsplan?

Zijn er afspraken gemaakt over bepaalde taken waarop de predikant zich met name zal richten? Zo ja, dan zal gevalideerd moeten worden in hoeverre de afspraken haalbaar en relevant zijn of dat bijstelling nodig is of gewenst.

In de gesprekken zullen in elk geval de volgende thema's aan de orde (moeten) komen:

- Kerkenraad/gemeente

Is er sprake van een goede samenwerking tussen predikant en kerkenraad?

Hoe werkt dat tijdens de vergaderingen en daarbuiten? Is er een goede taakverdeling? Hoe verloopt de communicatie?

Hoe geeft de predikant leiding aan de kerkenraad en wordt die leiding aanvaard?

Hoe reflecteert de kerkenraad gezamenlijk en persoonlijk op het eigen functioneren?

Is er behoefte aan en ruimte voor onderlinge steun en correctie dienaangaande?

Hoe ervaart de predikant zijn plaats binnen de kerkenraad? Hoe ervaart hij de houding van de kerkenraad ten opzichte van zijn persoon en ambtswerk?

Hoe ervaart hij de houding van de kerkenraad naar de gemeente m.b.t. zijn ambtswerk?

Hoe functioneert de toezegging over het bijstaan van de predikant uit de beroepsbrief en het samen verantwoordelijk zijn voor het ambtswerk van de predikant? Ervaart de kerkenraad steun van de predikant?

Zijn er zaken die spanning geven? Hoe gaat de predikant daar mee om?

Hoe ziet de predikant zijn toekomst in de gemeente?

Hoe houdt u de balans in de gaten tussen uw werk in de gemeente en werk dat u voor het bredere kerkverband doet?

- *Prediking*

Hierbij zal gesproken worden over de tijd die de voorbereiding van de prediking vraagt en hoe de predikant het voorbereiden en het houden van de preek ervaart.

Welke respons is er op de prediking?

Welke verwachting m.b.t. de prediking leeft er bij de predikant en bij de gemeente en de kerkenraad? Hoe gaan predikant en kerkenraad om met verschillen in verwachtingen ten aanzien van en kritiek op de prediking?

- *Catechese*

Hier kan gesproken worden over welk belang gezien wordt in het zoveel mogelijk verzorgen van de catechese door de predikant zelf .

Welke wensen leven er wederzijds? Is er iets te vertellen over de ervaring van jongeren?

Komt de predikant voldoende toe aan voorbereiding van de catechese?

Hoe ervaart hij het verzorgen van de catechese? Zijn er mogelijk bijzondere moeiten?

Hoe is zijn contact met de catechisanten? Ervaart hij belemmeringen daarin? Zo ja, waar komen die dan uit voort en hoe gaat hij daarmee om?

Als ook anderen de catechese geven: hoe ervaart de predikant dat en hoe verloopt de samenwerking?

- *Pastoraat*

Uiteraard is dit een breed gebied. Wellicht kan gesproken worden over een eventuele voorkeur van de predikant en hoe vorm gegeven kan worden aan voldoende aandacht voor pastoraat. Welke taakverdeling is er tussen de ambtsdragers in dezen en voldoet die?

Is de predikant toegankelijk voor leden die zijn hulp behoeven? Wordt hij voldoende bij zaken betrokken?

Hoe ziet hij zijn eigen pastorale vaardigheden en de eventuele ontwikkeling daarvan?

Kent hij de grenzen van zijn eigen mogelijkheden en geeft hij die op goede wijze aan? Heeft hij een goede balans ten aanzien van afstand en nabijheid?

- *Kerk naar buiten*

Hier kan gesproken worden over de plaats van de predikant in het evangelisatiewerk, contacten met andere kerken of de burgerlijke gemeente of instellingen op sociaal en maatschappelijk gebied.

- *Plaats van het predikantsgezin*

Hier kan aandacht zijn voor de vraag of er voldoende tijd is voor het gezin en hoe de predikant dat bewaakt. Is er bijvoorbeeld een vrije dag? Zijn er specifieke zorgen of problemen in de pastorie die de kerkenraad behoort te weten? Bij te weinig aandacht voor zijn gezin kan bij de predikant zomaar een schuldgevoel ontstaan.

- *Studie/bijsholing*

Er kunnen gerichte verlangens zowel bij de predikant als bij de kerkenraad leven voor wat betreft bepaalde onderdelen van het werk van de predikant.

Ook kan gesproken worden over de invulling van het studieverlof.

- *Materieel*

Het is ook goed om met elkaar te spreken over het onbezorgd van het evangelie kunnen leven. Zijn er wellicht bijzondere omstandigheden in de situatie van de predikant en/of zijn gezin die van invloed zouden kunnen/moeten zijn op de hoogte van het traktement?

- *Evaluatie van het gesprek*

In de evaluatie zal een terugkoppeling van gemaakte afspraken worden vastgelegd evenals de afspraken betreffende studieverlof, bij- en nascholingsactiviteiten.

Bijlage:

Het kader waarbinnen bovengenoemde gespreksnotitie een plaats dient te hebben.

1.1. Beroepsprofiel

De CGK heeft geen officieel profiel voor het predikantschap. In de *Kerkorde van de CGK* komt het werk van de predikant wel in een aantal artikelen aan de orde. Aspecten die in de kerkorde als behorend tot de taken van een predikant worden genoemd, zijn: de bediening des Woords en der sacramenten, de gebeden, de herderlijke zorg voor de gemeente en de catechisaties aan de jongeren. Daarnaast wordt nog gesproken van tucht oefenen en zorgen dat alles in goede orde geschiedt. Naast de hierboven genoemde aspecten van het predikantswerk noemen de NGK, GKV en PKN nog expliciet de samenleving en de wereld als plek waarin de predikant zijn werkzaamheden verricht. Daarnaast heeft in de verschillende (concept)profielen van deze kerkverbanden de persoon van de predikant een plek gekregen. In die zin dat de predikant zijn kennis op peil moet houden, maar ook moet werken aan zijn eigen ontwikkeling door reflecteren, supervisie en intervisie.¹

Tot het ambt van dienaar des Woords horen veel werkzaamheden. Hieronder volgt een proeve van een beroepsprofiel. Binnen het profiel is onderscheid gemaakt tussen primaire en andere taken van de predikant. De primaire taak van de predikant is: de verkondiging van het Woord, waaronder ook valt het pastoraat en de catechese. De andere taken zijn secundair. Of en in welke mate de predikant deze taken zal uitvoeren is een zaak van overleg tussen kerkenraad en predikant en afhankelijk van een aantal factoren (werkdruk, gezondheid, gezinssituatie, situatie in de gemeente etc.). Zo komen we tot het volgende overzicht, een overzicht dat is samengesteld vanuit het gevondene in diverse officiële kerkelijke documenten, aangevuld met wat door predikanten van de CGK in een enquête² werd aangereikt:

Primaire taken

- *voorbereiden van en voorgaan in de erediensten*
prediking, liturgie, voorgaan in de gebeden, bediening van de sacramenten en bevestigen van ambtsdragers, bevestigen van huwelijken en leiden van begrafenissen, bijzondere diensten waarin openbare belijdenis gedaan wordt, themadiensten e.d.;
- *onderwijzen van de jeugd/kinderen*
verzorgen van catechisaties en leiding geven aan het catechetisch onderwijs, voorgaan in en leiding geven aan jeugd- en kinderdiensten;
- *pastoraat*
crisispastoraat, (samen met kerkenraad) vermanen, huisbezoek, zieken- en ouderenbezoek (o.a. in zorginstellingen), crisispastoraat, pastoraat aan jongeren en randkerkelijken, categoriaal pastoraat, (samen met kerkenraad) vermanen en uitoefenen van kerkelijke tucht, diaconaat, persoonlijke voorbeden.

Secundaire taken

- *toerustingswerk en deskundigheidsbevordering*
van kerkenraadsleden, van gemeenteleden, gemeenteopbouwwerk, coachen en begeleiden (kerkenraadsleden, collegapredikanten e.a.), publiceren (artikelen, meditaties e.d.), geven van cursussen/leiden van kringen en ouderencatechisaties;
- *samenleving en wereld*

¹ Voor meer informatie zie J.W. van der Zande-de Roo, *Aan de slag als predikant*, Apeldoorn 2012, 11-18.

² De enquête waarover hier gesproken wordt, is in februari 2012 aan de predikanten toegezonden ten behoeve van het werkstuk dat in noot 9 genoemd wordt.

(toerusten tot resp. leiding geven aan) evangelisatiewerk, missionaire en diaconale projecten, taken t.b.v. politiek en/of samenleving;

- *organisatie en bestuur*

leiding geven aan de kerkenraad, samen met de kerkenraad leiding geven aan de gemeente, kerkenraadswerk, ontwikkeling visie en beleid, informatievoorziening middels gemeentebblad, andere (kerk)bladen en internet, administratie, mail e.d., werkzaamheden t.b.v. het bredere kerkelijk leven, w.o. de classis, particuliere en/of generale synode, deputaatschappen, consulentschap e.d., overige bestuurstaken buiten de eigen gemeente, netwerken, overleg met collegae, interkerkelijke contacten e.a.

We willen benadrukken dat dit alles niet kan zonder wat we zouden willen noemen: *spiritualiteit (de verborgen omgang met de Here God), en persoonlijke vorming*. Niemand kan spreken zonder eerst geluisterd te hebben. We denken dan aan: verdieping van het eigen geloof (meditatie en gebed), verdieping en verbreding van kennis (w.o. studie en bezoek conferenties), persoonlijke ontwikkeling.

Bij dit alles willen we ook nadrukkelijk aangeven dat *het onze overtuiging is en blijft dat de predikant voor alles is: verkondiger van het Woord: verbi divini minister!* Dat is de essentie van zijn ambt, en stellig ook het zwaarste van zijn ambt. En wat het zwaarste is moet het zwaarste wegen! Hij mag geen bestuurder, onderwijzer, vormingsleider, regelaar, manager of spiritueel leider worden, maar heeft als primaire taak: *Verkondig het Woord!* Binnen dat kader staan pastoraat en catechese, en daarmee wordt meteen het grote belang ook daarvan aangegeven. Zowel predikanten als kerkenraden en kerken dienen dit terdege te beseffen. Dat kan wellicht voorkómen dat de predikant overvraagd wordt: door kerken, door gemeenteleden of door zichzelf... Naar het oordeel van de commissie dragen de kerkenraden hierin een niet geringe verantwoordelijkheid.

Niet alle taken zijn voor het werk van de predikant even relevant. Dat hangt onder andere samen met het soort gemeente waarin de predikant werkzaam is. Ook speelt de visie van de predikant op zijn ambt een rol bij de accenten die hij in zijn werk legt, en kan de samenstelling van de gemeente reden zijn om de ene taak zwaarder te laten wegen dan de andere. Een zekere differentiatie al naar gelang van gaven, talenten, mogelijkheden en moeiten kan er zijn. Het zal zaak zijn dat kerkenraden hierover spreken met hun predikant, de kernen daarvan aangeven en waar nodig ook naar de gemeente verdedigen. In het licht van bovenstaande moet dan ook gewaakt worden voor het wegstrepen van werkzaamheden die tot de kern van het predikantswerk behoren.

1.2. De attitude in het werk

Het is van groot belang dat de predikant dagelijks voldoende tijd zal nemen voor gebed en persoonlijk Bijbellezen. Dit is essentieel voor zijn werk, al is het niet zozeer onderdeel van zijn werk. De Here Jezus kende ook de momenten waarin Hij Zich terug trok om te bidden, soms vroeg in de morgen (Marcus 1:35), maar ook wel te midden van het werk dat op Hem af kwam (Luk. 6:15).

Hier liggen noodzakelijke voorwaarden voor het werk van de predikant. Deze stille tijd is mede dienstbaar aan de zelfreflectie voor het aangezicht van de Here en de bezinning op zijn werk. Het gaat immers om de gemeente van de Here die hem is toevertrouwd. Dat betekent enerzijds een zekere rust: de gemeente is van de Here; anderzijds ook een grote verantwoordelijkheid: de Here heeft zijn gemeente aan mij toevertrouwd. Op een bepaalde manier kunnen we hier ook spreken van persoonlijkheidsvorming en permanente educatie in de persoonlijke omgang met de Here.

1.3. De nodige tijd voor het werk

Het is goed om een beeld te hebben van het werk van een predikant en de tijd die de werkzaamheden vragen. Daarbij is ook van belang dat er oog is voor vrije tijd. De vraag kan gesteld worden of er niet te veel van een predikant gevraagd wordt en of er wel voldoende gelegenheid en tijd voor studie overblijft.

Globaal is de volgende indeling te maken voor een predikant in een gemeente van 400 zielen. Uitgegaan wordt van 1 vaste vrije dag in de week. De Bijbel is in het vierde gebod daar duidelijk over. Verder neemt de zondag al een bijzondere plaats in doordat de predikant dan de erediensten heeft te leiden. En een avond in de week beschikbaar zijn voor het eigen gezin lijkt een minimum.

Dan blijven nog 5 dagen of 14 dagdelen over voor zijn werkzaamheden.

Zes dagdelen lijken nodig voor de voorbereiding van de erediensten, prediking en liturgie, twee dagdelen voor de catechisaties, vier dagdelen voor pastoraat. Dan blijven er nog twee dagdelen over voor ander kerkelijk werk in de gemeente en daarbuiten.

Bovendien zijn er nog taken zoals rond trouw en rouw.

Er valt wellicht wat winst te behalen door ruilingen in de zondagse diensten en rond de vrije zondagen van een predikant, al vallen die laatste dikwijls ook in de vakanties. Het is belangrijk dat de predikant zijn gemeente kent en daarvoor is zijn betrokkenheid bij catechisatie en pastoraat onontbeerlijk.